EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2023 01 30
COM(2023) 39 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Europos struktūriniai ir investicijų fondai 2014–2020 m. laikotarpio metinių programos įgyvendinimo ataskaitų suvestinė ataskaita (2022 m.)

{SWD(2023) 22 final}

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Europos struktūriniai ir investicijų fondai

2014–2020 m. laikotarpio metinių programos įgyvendinimo ataskaitų suvestinė ataskaita (2022 m.)

1. ĮVADAS

2021 m. visuomenės sveikatos krizė ir toliau darė poveikį Europos visuomenei. Viena po kitos kilusios COVID-19 atmainų bangos buvo mūsų šalių ekonomikos atsparumo išbandymas. Nepaisant sudėtingų sąlygų, iš Europos struktūrinių ir investicijų fondų (ESI fondų) ir toliau buvo teikiama parama žmonėms, įmonėms ir regionų valdžios institucijoms. Tai savo ruožtu padėjo sušvelninti tiek sveikatos, tiek ekonomikos krizės sukeltą poveikį.

Nors ESI fondai pirmiausia yra viešųjų ir privačiųjų investicijų bei ilgalaikių projektų pagrindas, per sveikatos krizę suteikus tam tikro lankstumo buvo sudarytos sąlygos teikti paramą žmonėms, įmonėms ir regionų valdžios institucijoms, padedant jiems atremti COVID-19 pandemijos padarinius. Taikant paramos priemones daugiausia dėmesio buvo skiriama išlaidų sveikatos priežiūrai didinimui, sutrumpinto darbo laiko tvarkai ir MVĮ apyvartiniam kapitalui.

ESI fondai yra didžiausia pagal 2014–2020 m. daugiametę finansinę programą įgyvendinama (t. y. ES biudžeto) investicinė priemonė, kurių lėšomis remiama Europos regionų teritorinė, ekonominė ir socialinė sanglauda, taip pat jų atsparumas ir atsigavimas po pastaraisiais metais kilusios krizės. Juos sudaro:

- Europos regioninės plėtros fondas (ERPF);
- Europos socialinis fondas (ESF);
- Sanglaudos fondas;
- Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP);
- Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas (EJRŽF).

ESI fondų įgyvendinimo laikotarpis yra 10 metų([1]), ir 2021-ieji buvo aštuntieji jų įgyvendinimo metai. Šioje ataskaitoje, kaip reikalaujama pagal Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 53 straipsnį, pristatomi ESI fondų finansinio įgyvendinimo pokyčiai iki 2021 m. pabaigos([2]). Joje pateikiami bendri 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu pasiekti laimėjimai, apie kuriuos pranešė valstybės narės, taip pat pradinės įžvalgos apie reagavimo į COVID-19 pandemiją veiksmus, įgyvendintus pagal ESI fondų programas.

2021 m. pabaigoje bendra investicijų suma siekė 731 mlrd. EUR, iš kurių ES finansavimas sudarė 535 mlrd. EUR. Bendras planuojamas biudžetas padidėjo beveik 90 mlrd. EUR, daugiausia dėl papildomų išteklių, pagal Sanglaudai ir Europos teritorijoms skirtą ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyvą (REACT-EU) skirtų kovai su COVID-19

([1]) Reglamentu (ES) 2020/2220 dabartinis Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai įgyvendinimo laikotarpis pratęstas dvejiems metams, kad valstybės narės ir Komisija galėtų parengti visus elementus, kurie yra būtini siekiant naująją bendros žemės ūkio politikos teisinę sistemą taikyti atitinkamiems strateginiams planams.

([2]) Jei yra duomenų, taip pat parodoma dalinė finansinio įgyvendinimo pažanga iki 2022 m. rugsėjo 30 d.

pandemija, taip pat dėl to, kad buvo išplėstas bendros žemės ūkio politikos biudžetas. Įgyvendinant šių fondų programas siekiama pagrindinių politikos tikslų, susijusių su Europos ateitimi. Šie tikslai yra, be kita ko:

- pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo skatinimas,
- viešojo administravimo institucinių gebėjimų stiprinimas,
- teritorinės ir miestų plėtros bei teritorinio bendradarbiavimo (INTERREG) stiprinimas.

Iki 2021 m. pabaigos valstybėms narėms jau buvo išmokėta daugiau kaip 64 proc. sanglaudos politikos lėšų. Vertinant absoliučiaisiais skaičiais, 2021 m. išmokėti 66 mlrd. EUR yra didžiausia Komisijos per visą 2014–2020 m. finansavimo ciklą atliktų metinių mokėjimų suma. Remiantis naujausiais turimais finansiniais duomenimis, 2022 m. spalio mėn. pabaigoje Komisija pagal 2014–2020 m. sanglaudos politikos programas buvo išmokėjusi 297 mlrd. EUR, t. y. apie 74 proc. numatytų lėšų, taigi dar liko išmokėti 104 mlrd. EUR.

2014–2020 m. laikotarpiu ESI fondai padėjo:

- paremti daugiau kaip 4 mln. įmonių;
- įvairiuose ES regionuose sukurti daugiau kaip 310 000 naujų darbo vietų;
- padidinti 460 000 namų ūkių energijos vartojimo efektyvumą;
- energijos gamybos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių pajėgumus padidinti daugiau kaip 3 600 MW (tai atitinka maždaug 1 800 vėjo jėgainių);
- metinį pirminės energijos suvartojimą viešuosiuose pastatuose sumažinti 2,6 teravatvalandės per metus (tai atitinka maždaug 720 000 namų ūkių per visus metus suvartojamos elektros energijos kiekį);
- prie išmaniųjų elektros tinklų prijungti papildomus 500 000 energijos vartotojų;
- suteikti pagalbą 55,2 milijonams žmonių įgyvendinant užimtumo, socialinės įtraukties ar švietimo sričių veiksmus;
- paremti daugiau kaip 2,3 mln. žemės ūkio sektoriuje ir kaimo vietovėse įgyvendinamų projektų;
- žvejybos ir akvakultūros sektoriuje išlaikyti daugiau kaip 44 000 darbo vietų ir sukurti daugiau kaip 6 000 naujų darbo vietų.

Valstybių narių pateikta informacija apie ESI fondų programų įgyvendinimą 2021 m. suteikia galimybę susidaryti tik momentinį labai dinamiškos padėties vaizdą. Įgyvendinant šias programas ES finansavimas toliau naudojamas pandemijos poveikiui mažinti, kartu siekiant pradinių strateginių jų tikslų, nors ir gerokai pasikeitusiomis aplinkybėmis. ES šalys pasinaudojo papildomu lankstumu, suteiktu pagal Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvas (CRII ir CRII+), taip pat papildomomis lėšomis, skirtomis pagal ekonomikos gaivinimo priemonių rinkinį „NextGenerationEU“, įskaitant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę ir iniciatyvą „REACT-EU“.

Rusijos invazija į Ukrainą 2022 m. taip pat turėjo įtakos programų įgyvendinimui. Komisijos padedamos valstybės narės pritaikė savo programas, kad galėtų prisitaikyti prie sparčiai kintančios aplinkos ir spręsti kylančias problemas. Įgyvendinant Komisijos 2022 m. kovo mėn. pasiūlytą ir 2022 m. balandžio mėn. priimtą sanglaudos veiksmų dėl pabėgėlių Europoje iniciatyvą (CARE), suteikta papildomo lankstumo naudoti sanglaudos politikos lėšas, siekiant paremti valstybes nares, priimančias nuo Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą bėgančius žmones. Glaudžiai bendradarbiaujant su pilietinės visuomenės organizacijomis ir vietos valdžios institucijomis, ESI fondų lėšomis buvo remiamos

skubios pagalbos priemonės pabėgėlių aprūpinimo būstu ir sveikatos priežiūros srityse. Jomis taip pat buvo remiama ilgalaikė integracija užimtumo, švietimo ir socialinės įtraukties srityse, įskaitant mokymą, kalbų kursus, konsultavimą, konsultuojamąjį ugdymą, psichologinę pagalbą, teisinę paramą ir galimybes naudotis tokiomis paslaugomis kaip vaikų priežiūra, sveikatos priežiūra ir socialinės paslaugos.

Be precedento neturinčio perkeltųjų asmenų antplūdžio, dėl Rusijos invazijos į Ukrainą taip pat padidėjo žaliavų, įskaitant energiją ir maistą, kainos, atsinaujino tiekimo grandinės kliūtys ir buvo sutrikdyta darbo rinka. Sanglaudos fondų lėšomis valstybėms narėms ir toliau padedama spręsti šias problemas – pagal Komisijos 2022 m. birželio mėn. pasiūlytą ir 2022 m. spalio mėn. priimtą iniciatyvą „Lanksti pagalba teritorijoms“ (FAST-CARE) sudaromos sąlygos kuo lanksčiau įgyvendinti sanglaudos politikos investicijas. Įgyvendinant iniciatyvą FAST-CARE padaryti abiejų programavimo laikotarpių, t. y. 2014–2020 m. ir 2021–2027 m., pakeitimai, kuriais iš esmės siekiama: i) supaprastinti administracines procedūras, ii) sudaryti sąlygas lanksčiau pakaitomis naudoti trijų sanglaudos politikos fondų lėšas ir finansuoti jau užbaigtus projektus ir iii) užtikrinti papildomą likvidumą padidinant išankstinį finansavimą pagal iniciatyvą „REACT-EU“ ir suteikti galimybę prašyti išlaidas 100 proc. padengti iš ES biudžeto, jų bendrai nefinansuojant nacionalinių biudžetų lėšomis.

Be to, Komisija taip pat padėjo įveikti tebesitęsiančią energetikos krizę – per teisėkūros derybas dėl plano „REPowerEU“ priėmė tikslinius 2014–2020 m. sanglaudos politikos pakeitimus – Įperkamos energijos rėmimo priemonę SAFE. 2022 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamentas ir Taryba pasiekė politinį susitarimą dėl plano „REPowerEU“ (įskaitant priemonę SAFE), pagal kurį valstybės narės galės iki 10 proc. savo 2014–2020 m. sanglaudos politikos asignavimų panaudoti pažeidžiamiems namų ūkiams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė energijos kainų didėjimas, taip pat sutrumpinto darbo laiko ir lygiavertei tvarkai remti, skiriant 100 proc. ES bendrą finansavimą.

2. ĮGYVENDINIMO APŽVALGA

2.1. Finansinis įgyvendinimas([3])

731 mlrd. EUR ES regionams skirtų investicijų

2014–2020 m. biudžeto programavimo laikotarpiu iš penkių ESI fondų buvo įsipareigota skirti 535 mlrd. EUR. Šias lėšas papildžius nacionaliniu bendru finansavimu, iš viso pritraukta 731 mlrd. EUR investicijų (įskaitant iniciatyvos „REACT-EU“ išteklius ir išplėstą bendros žemės ūkio politikos antrąjį ramstį). Projektų paramos gavėjų patirtos išlaidos ESI fondų lėšomis gali būti bendrai finansuojamos iki 2023 m. pabaigos([4]).

([3]) Informacija apie finansinį įgyvendinimą pagal fondus ir valstybes nares pateikiama prieduose.
([4]) EŽŪFKP atveju išlaidos yra tinkamos finansuoti iki 2025 m. pabaigos.

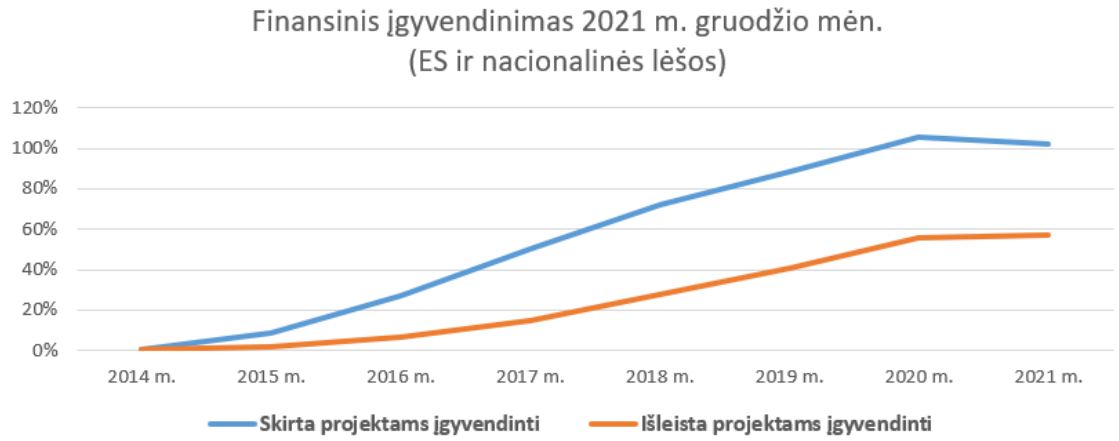

Valstybių narių **atrinktų projektų** ESI fondų paramai gauti bendros išlaidos iki 2021 m. pabaigos siekia 746 mlrd. EUR ir sudaro 102 proc. visų asignavimų([5]). Toliau pateiktoje diagramoje parodytos santykinės projektų atrankos ir mokėjimų projektams per įgyvendinimo ciklą tendencijos.

2021 m. pabaigoje valstybėms narėms iš viso buvo išmokėta 252 mlrd. EUR (64 proc. visu laikotarpiu ES sanglaudos politikai numatytos sumos). Atsižvelgiant į aukštą programų brandos lygį ir reaguojant į krizę suteiktą lankstumą, įskaitant 100 proc. ES finansavimo normą, ES mokėjimai pagal programas 2021 m. akivaizdžiai padidėjo. Iš patirties, įgytos ankstesniais programavimo laikotarpiais, matyti, kad, kol bus užbaigtos programos, išlaidų lygis ir toliau didės. 2021 m. buvo panaikinta 65 mln. EUR įsipareigojimų([6]).

2022 m. rugsėjo mėn. finansiniais duomenimis patvirtinama, kad išlaidos sanglaudos politikos srityje ir toliau yra didelės. Per dešimt mėnesių buvo pranešta apie 45 mlrd. EUR papildomų išlaidų, todėl mokėjimai padidėjo iki 74 proc. numatytos sumos. Atsižvelgiant į tai, kad nacionalinės administracijos yra linkusios prašymus kompensuoti išlaidas Komisijai pateikti finansinių metų pabaigoje, šis skaičius per likusius 2022 m. mėnesius turėtų dar labiau padidėti.

2.2. Pagrindiniai ESI fondų pasiekimai

Į 2014–2020 m. reguliavimo sistemą įtraukti bendri kiekvieno ES fondo rodikliai, kuriuos taikydama Komisija gali kasmet bendrai ES lygmeniu stebėti investicinius veiksmus, atliktus darbus ir pasiektus rezultatus.

Valstybės narės iki 2021 m. pabaigos pateikė šiuos pagrindinius kaupiamuosius veiklos rezultatų duomenis:

- įgyvendinant ESI fondų lėšomis finansuojamus projektus paremta 4 mln. įmonių([7]);
- pasinaudojus ERPF parama sukurta 310 000 naujų darbo vietų;

([5]) Paskirstant šiek tiek daugiau lėšų sukuriamas rezervas tam atvejui, jeigu kai kurių projektų nepavyktų įgyvendinti arba jeigu atsirastų papildomų lėšų, taip užtikrinant optimalų lėšų panaudojimą.

([6]) Šią sumą sudaro 17 mln. EUR panaikintų ERPF ir SF įsipareigojimų, 16 mln. EUR panaikintų ESF įsipareigojimų ir 32 mln. EUR panaikintų EJRŽF įsipareigojimų. Panaikintų EŽŪFKP įsipareigojimų 2021 m. nebuvo.

([7]) Įmonėms parama teikiama iš visų ESI fondų. Įgyvendinant projektus ERPF lėšomis paremta 2 mln. įmonių, ESF lėšomis – 1,7 mln. labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių ir EŽŪFKP lėšomis – 390 000 kaimo įmonių.

- įdiegta 3 600 MW papildomų energijos gamybos iš atsinaujinančiųjų išteklių pajėgumų (tai atitinka maždaug 1 800 vėjo jėgainių);
- metinis pirminės energijos suvartojimas viešuosiuose pastatuose sumažintas 2,6 teravatvalandės per metus (tai atitinka elektros energijos kiekį, kurį per visus metus suvartoja maždaug 720 000 namų ūkių);
- prie išmaniųjų elektros tinklų prijungta 500 000 energijos vartotojų;
- 55,2 mln. dalyvių pasinaudojo ESF lėšomis ir pagal Jaunimo užimtumo iniciatyvą remiamais projektais;
- pasinaudoję ESF parama, 8,8 mln. dalyvių įgijo kvalifikaciją;
- siekiant padėti žemės ūkio sektoriui ir kaimo įmonėms didinti savo konkurencingumą ir kaimo vietovėse kurti bei išlaikyti darbo vietas, paremta 2,3 mln. projektų;
- siekiant geriau apsaugoti biologinę įvairovę, atrinkta 34 mln. hektarų žemės ūkio paskirties žemės, arba 19,5 proc. naudojamų žemės ūkio naudmenų, kuriai bus teikiama parama žemės tvarkymui;
- daugiau kaip 3 650 LEADER vietos veiklos grupių, įgyvendinančių EŽŪFKP lėšomis remiamas vietos plėtros strategijas, apima 64 proc. visų kaimo gyventojų (184,8 mln. gyventojų).

2.3. Atsakas į COVID-19 pandemiją

Kovai su pandemija ir papildomam lankstumui užtikrinti skirta 39,6 mlrd. EUR

2021 m. Europos šalių visuomenę sukrėtė viena po kitos kilusios viruso atmainų bangos. Mažinant bendruomenėms ir ekonomikai padarytą žalą, pagrindinį vaidmenį ir toliau atliko nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos.

Reaguojant į COVID-19 pandemiją, ES buvo priimtas didžiausias iki šiol ekonomikos gaivinimo priemonių rinkinys, kurio tikslas – užtikrinti, kad po krizės Europa būtų atsparesnė, ir remti skaitmeninę ir žaliąją jos transformaciją, šiuos procesus finansuojant priemonės „NextGenerationEU“ lėšomis.

Pagal Sanglaudai ir Europos teritorijoms skirtą ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyvą „REACT-EU“ buvo skirta 50,6 mlrd. EUR papildomų išteklių, kuriais buvo remiamos pagal 2014–2020 m. struktūrinių fondų programas numatytos krizės įveikimo priemonės.

Iniciatyva „REACT-EU“ buvo pirmoji pagal priemonę „NextGenerationEU“ taikytina priemonė, kurią įgyvendinant pirmasis mokėjimas buvo atliktas 2021 m. birželio 28 d. Finansavimas buvo padalytas į dvi dalis: didžioji dalis lėšų buvo skirta programavimui 2021 m. (39,6 mlrd. EUR), o likusi dalis – 2022 m. (10,8 mlrd. EUR). Komisija greitai ėmėsi veiksmų, kad būtų galima laiku pasinaudoti kovai su pandemija ir ekonomikos rėmimui skirtomis lėšomis. Praėjus vos trims mėnesiams po iniciatyvos „REACT-EU“

reglamento([8]) priėmimo, ji patvirtino daugiau kaip 90 proc. 2021 m. skirtų lėšų, kad vadovaujančiosios institucijos galėtų pradėti naudoti turimus papildomus išteklius.

Finansavimas buvo skirtas medicinos įstaigoms, mokslininkams, įmonių savininkams, darbuotojams ir pažeidžiamiems asmenims. 2022 m. spalio mėn. 7,1 mlrd. EUR buvo skirta žaliosioms investicijoms (iš jų 6,1 mlrd. EUR – klimato politikos veiksmams) ir 3,1 mlrd. EUR – skaitmeninei ekonomikai, 8 mlrd. EUR – įmonėms ir verslo paramai, 7,1 mlrd. EUR – sveikatos priežiūros sektoriui ir 10 mlrd. EUR – darbo rinkos priemonėms.

Nacionalinėse ataskaitose pateiktos konkrečių su COVID-19 susijusių rodiklių pagrindinės vertės, įskaitant indėlį pirmą kartą teikiant paramą pagal iniciatyvą „REACT-EU“, atspindi šiuos preliminarius iki 2021 m. pabaigos pasiektus laimėjimus([9]):

- remiantis COVID-19 rodikliais, susijusiais su išlaidomis sveikatos priežiūros srityje, pranešta, kad iki 2021 m. pabaigos išleista 42 proc. visos numatytos 3,7 mlrd. EUR sumos;
- iš pagrindinių konkrečių su COVID-19 susijusių rodiklių, atspindinčių su sveikatos priežiūra susijusius rezultatus, matyti aukštas įgyvendinimo lygis:
    - pranešta, kad iš valstybių narių programose numatytų 3,4 mlrd. vienetų asmeninių apsaugos priemonių suteikta 84 proc. tokių priemonių;
    - pranešta, kad iš numatytų įsigyti 13 000 naujų dirbtinės plaučių ventiliacijos aparatų įsigyta daugiau kaip 11 000 (84 proc.) tokių aparatų;
- pranešta, kad iš numatytos 12,4 mlrd. EUR skubios paramos MVĮ apyvartiniam kapitalui (dotacijomis ir paskolomis) suteikta 70 proc. tokios paramos; kalbant apie tikslą daugiau kaip 1 mln. MVĮ suteikti apyvartinio kapitalo, pranešta, kad iki 2021 m. pabaigos pasiekta 78 proc. šio tikslo ir paremta apie 805 000 įmonių.

Pagal Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planą sanglaudos politikos srityje ESF yra pagrindinis šaltinis, kurio lėšomis remiamos socialinės paslaugos, darbo vietų išsaugojimas ir pažeidžiamos grupės. Tai daroma, pvz., skatinant teikti paramą sutrumpinto darbo laiko tvarkai įgyvendinti, papildomam sveikatos priežiūros darbuotojų darbo užmokesčiui finansuoti, IT įrangai ir apsaugos priemonėms įsigyti bei pažeidžiamoms grupėms skirtoms paslaugoms teikti.

14-oje valstybių narių pagal daugiau kaip 40 nacionalinių arba regioninių kaimo plėtros programų buvo įgyvendinama EŽŪFKP lėšomis remiama priemonė, pagal kurią ūkininkams ir kaimo įmonėms, itin nukentėjusiems nuo COVID-19 krizės, teikiama laikina likvidumo parama. Bendra numatyta viešųjų išlaidų pagal šią priemonę suma siekia 1 mlrd. EUR (įskaitant nacionalinį bendrą finansavimą). Iki 2021 m. pabaigos buvo panaudota 90 proc. šiai priemonei skirtos 700 mln. EUR sumos (bendra pagal šią priemonę numatyta viešųjų išlaidų suma siekia 1 mlrd. EUR, įskaitant nacionalinį bendrą

([8]) 2020 m. gruodžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/2221, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kiek tai susiję su papildomais ištekliais ir įgyvendinimo taisyklėmis, siekiant suteikti paramą COVID-19 pandemijos sukeltai krizei ir jos socialiniams padariniams įveikti skirtiems veiksmams skatinti ir pasirengti žaliajam, skaitmeniniam ir atspariam ekonomikos atgaivinimui (REACT-EU) (OL L 437, 2020 12 28, p. 30).

([9]) Ši informacija pateikiama Sanglaudos atvirųjų duomenų platformoje esančioje COVID-19 rodiklių suvestinėje.

finansavimą): parama suteikta daugiau kaip 560 000 ūkių ir 6 500 MVĮ. 92 proc. šios paramos atiteko ūkininkams.

Iš EJRŽF pradėta teikti skubią paramą siekiant kompensuoti laikiną žvejybos veiklos nutraukimą ir gamybos bei perdirbimo veiklos sustabdymą arba sumažinimą pandemijos sąlygomis. COVID-19 pandemijos poveikiui švelninti iš EJRŽF įsipareigota skirti 189 mln. EUR, o pusė šios sumos skirta laikinam žvejybos veiklos nutraukimui kompensuoti. Tai sudaro 3,8 proc. viso 2021 m. pabaigoje įsipareigoto skirti EJRŽF finansavimo.

Pavyzdžiai, kaip iš ESI fondų finansuojamais projektais prisidedama prie atsako į COVID-19 grėsmę

Graikijoje ESF lėšomis buvo remiamas sveikatos priežiūros specialistų, įskaitant gydytojus, slaugytojus ir kitus darbuotojus, kurie teikia sveikatos priežiūros paslaugas ir atlieka itin svarbų vaidmenį užtikrinant sveikatos priežiūros įstaigų struktūrą, pasirengimą ir atsparumą, įdarbinimas. Siekiant spręsti darbuotojų trūkumo Graikijos sveikatos priežiūros tarnybose problemą, įgyvendinant šį projektą daugiausia dėmesio buvo skiriama darbuotojų, dalyvaujančių atliekant atrankinį galimų COVID-19 atvejų tikrinimą, užtikrinančių ankstyvą jų nustatymą ir valdymą, taip pat prižiūrinčių su COVID-19 nesusijusiomis lėtinėmis ar ūminėmis ligomis sergančius žmones, skaičiaus didinimui.

Naujojoje Akvitanijoje, Prancūzijoje, įsteigtai įmonei „Delvert Mécanique“ buvo skirta finansinė parama gamybos procesams modernizuoti. Ši įmonė, gaminanti pramonės, gynybos, geležinkelių ir automobilių sporto rinkoms skirtus gaminius, labai nukentėjo nuo sveikatos krizės. Iš ERPF skirta parama suteikia galimybę šiai įmonei didinti savo našumą ir per kitus trejus metus savo apyvartą padidinti 20 proc., taip pat įdarbinti naujus darbuotojus.

Austrijoje iniciatyvos „REACT-EU“ lėšomis remiama Karintijos žemėje įsteigta įmonė „Kioto Solar“. Iš ERPF naujos fotovoltinių modulių, kurie gali būti integruoti į pastatų fasadus, gamybos linijos įrenginiams įsigyti skirta 1,4 mln. EUR. Šie naujoviški, pažangūs ir estetiški moduliai padeda pastatą paversti tikra saulės jėgaine. Pradėjus naują gamybos liniją, dvejopos paskirties fotovoltiniai moduliai, kuriuos galima įrengti žiemos soduose, ant fasadų, automobilių pastogių, stogų ir kt., gali būti automatiškai gaminami Sankt Feite esančioje įmonės gamybos vietoje.

Prancūzijos atokiausiame regione Reunjone, siekiant padėti turizmo įmonėms išlaikyti ir laipsniškai atnaujinti savo veiklą, investuota 8 mln. EUR ERPF lėšų. MVĮ buvo suteikta fiksuoto dydžio parama apyvartiniam kapitalui, padėjusi sumažinti neigiamą COVID-19 protrūkio, kuris šiam regionui turėjo didelės neigiamos įtakos, poveikį. Pirmą kartą tokia schema buvo įgyvendinama pasitelkiant specialią skaitmeninę platformą, biurokratizmą sumažinant iki minimalaus lygio.

COVID-19 pandemija paskatino didelius Lietuvos finansų rinkos ir ekonomikos pokyčius. Dėl COVID-19 sukeltos ekonomikos krizės tik 15 proc. žemės ūkio įmonių galėjo nuosavomis lėšomis įvykdyti prisiimtus trumpalaikius įsipareigojimus. Pasinaudojus iš EŽŪFKP teikiama parama buvo sukurta finansinė priemonė, pagal kurią teikiamos iki 200 000 EUR dydžio lengvatinės paskolos smulkiųjų ūkių ir jaunųjų ūkininkų apyvartiniam kapitalui ir (arba) investicijoms. Iki 2022 m. rugsėjo mėn. buvo pateikta 2,7 mln. EUR vertės paskolų paraiškų.

3. ĮGYVENDINIMAS PAGAL PAGRINDINES TEMAS

Tolesniuose skyriuose pateikiama ESI fondų pasiekimų apžvalga pagal pagrindines politikos sritis, remiantis valstybių narių 2021 m. pabaigoje pateikta informacija.

3.1. Pažangus augimas

Investicijos į pažangų augimą sudaro apie 29 proc. viso ESI fondų finansavimo. Daugiau kaip 212 mlrd. EUR skirta trims su pažangiu augimu susijusiems tikslams: moksliniams tyrimams ir inovacijoms (70 mlrd. EUR), informacinėms ir ryšių technologijoms (18 mlrd. EUR) ir MVĮ konkurencingumui (124 mlrd. EUR)([10]).

212 mlrd. EUR pažangiam augimui remti

Iki 2021 m. pabaigos valstybės narės projektams, kuriuos įgyvendinant siekiama šių trijų tikslų, buvo skyrusios 225 mlrd. EUR, t. y. 110 proc.([11]) viso turimo finansavimo (žr. toliau pateiktoje diagramoje esančią dalį *„skirta projektams įgyvendinti“*), o projektų paramos gavėjams jau buvo išmokėta 131 mlrd. EUR, t. y. 62 proc. skirtų lėšų (žr. dalį *„išleista projektams įgyvendinti“*). Palyginti su praėjusiais metais, išmokėta aštuoniais procentiniais punktais daugiau lėšų, o tai rodo spartų ESI fondų lėšų panaudojimo tempą. Toliau pateiktoje diagramoje išsamiau pavaizduotas kiekvieno iš trijų tikslų įgyvendinimo lygis, taip pat pažangaus augimo grupei priskirtų tikslų įgyvendinimo vidurkis.

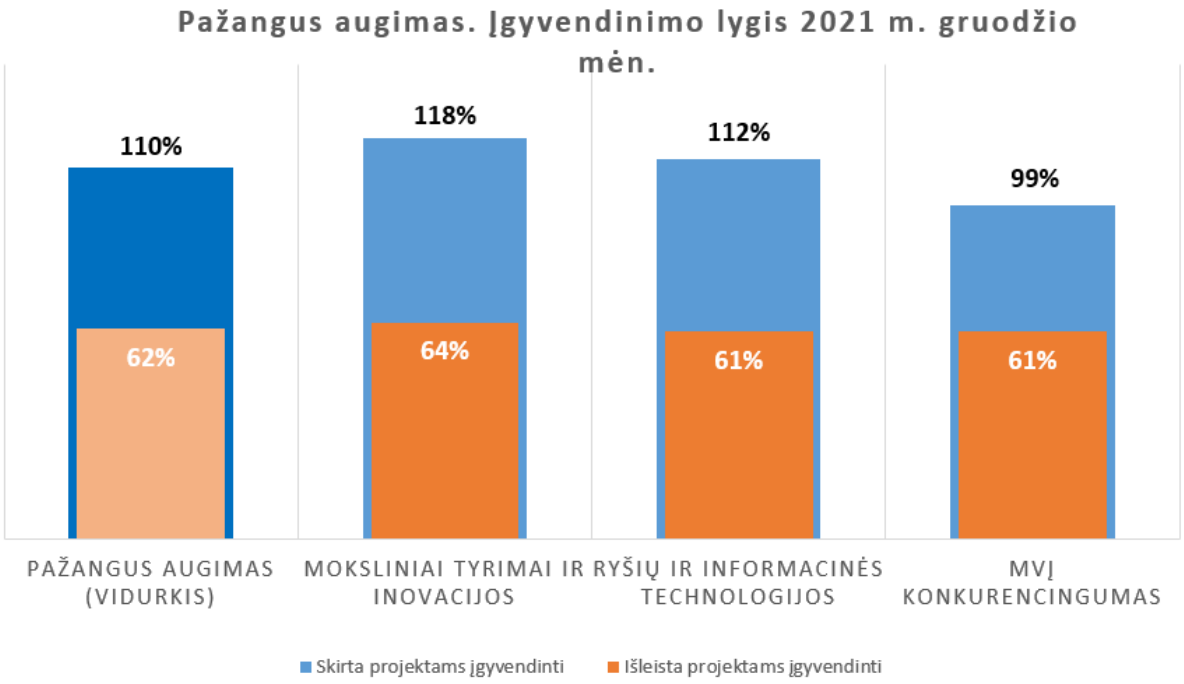

ESI fondų lėšų naudojimas moksliniams tyrimams ir inovacijoms skatinti yra labai svarbus siekiant padėti valstybėms narėms ir regionams sudaryti sąlygas, būtinas inovacijoms, moksliniams tyrimams ir plėtrai užtikrinti. Inovacijų rėmimas įgyvendinant pažangiosios

([10]) Bendros sumos pagal pagrindines politikos sritis yra didesnės nei 1.1 priede nurodytos konkrečios sumos pagal teminius tikslus. Taip yra todėl, kad perskirstytos investicijos pateikiamos skiltyje „kelioms temoms priskiriami tikslai“.

([11]) Atrinktų projektų suma didesnė už planuojamą sumą, kad būtų užtikrintas geresnis lėšų panaudojimas, jei būtų projektų, kurių nepavyktų įgyvendinti, arba jei atsirastų papildomų lėšų.

specializacijos strategijas yra labai svarbus siekiant įvairių Sąjungos prioritetų, visų pirma įgyvendinant Europos žaliąjį kursą, kuriant žmonėms tarnaujančią ekonomiką ir užtikrinant prie skaitmeninio amžiaus prisitaikiusią Europą.

Nustatyta, kad iki 2021 m. pabaigos pasiekti svarbūs laimėjimai **mokslinių tyrimų ir inovacijų** srityje. Pavyzdžiui, pasitelkus ES paramą, daugiau kaip 60 000 įmonių bendradarbiavo su mokslo tiriamosiomis įstaigomis (94 proc. tikslinio rodiklio) ir apie 30 000 įmonių rinkai pateikė naujų produktų (95 proc. tikslinio rodiklio).

ESI fondai labai prisideda prie Europos ekonomikos **skaitmeninės pertvarkos** įgyvendinimo – jų lėšomis gerinama IT infrastruktūra, o žmonėms, įmonėms ir valdžios institucijoms sudaromos sąlygos naudotis naujos kartos technologijomis ir įgyti naujų įgūdžių. Įgyvendinus ERPF lėšomis finansuoti atrinktus projektus, daugiau kaip 6,3 mln. namų ūkių naudojasi geresne plačiajuoste prieiga. Tikimasi, kad iki 2023 m. pabaigos geresne plačiajuoste prieiga naudosis beveik 12 mln. namų ūkių. Kaimo vietovėse EŽŪFKP lėšomis buvo remiama daugiau kaip 1 900 investavimo operacijų IRT prieinamumui, naudojimui ir kokybei gerinti, kurių bendra suma viršija 1,1 mlrd. EUR. Daugiau kaip 5,1 mln. kaimo vietovių gyventojų naudojasi pagerinta IT infrastruktūra ar paslaugomis.

Iš ESI fondų teikiama labai svarbi parama įmonėms, kad jos galėtų augti, didinti savo našumą ir konkurencingumą ir diegti novatoriškus sprendimus. Iš viso **Europos MVĮ konkurencingumui** didinti numatyta skirti 124 mlrd. EUR (17 proc. viso biudžeto), taigi šiam atskiram tikslui skiriama daugiausia biudžeto lėšų. Iki šiol projektams įgyvendinti jau skirta 99 proc. numatytos sumos ir 61 proc. lėšų jau panaudota.

Pavyzdžiui, 2021 m. ES parama pasinaudojusių MVĮ skaičius padidėjo iki 2 mln. (ankstesniais metais ES parama pasinaudojo 1,4 mln. MVĮ). Iš to matyti, kad ES lėšos padarė švelninamąjį poveikį ir padėjo apsaugoti įmones nuo COVID-19 pandemijos sukeltų smūgių ir jos finansinių padarinių.

Pavyzdžiai, kaip iš ESI fondų finansuojamais projektais prisidedama prie pažangaus augimo

Pasinaudojęs iš ERPF teikiama parama, Liublino vaivadijos (Lenkija) Pulavų miesto startuolis „MakeGrowLab“ sukūrė iš biomasės naudojant mikroorganizmus gaminamą medžiagą. „Scoby Packaging Materials®“ yra itin efektyvus nanopluoštas, gaunamas mikrobams perdirbant vietos lygmeniu nereikalingus maisto produktus ir (arba) gėrimus. Jis gali būti naudojamas kaip alternatyva plastikinėms pakuotėms, taip pat maisto produktams, chemijos, kosmetikos ir tekstilės gaminiams laikyti. Šis produktas yra ekologiškas ir novatoriškas pasauliniu mastu.

Ispanijos atokiausiame regione, Kanarų salose, įgyvendinant startuolių skatinimo programą „Olympo Boxes 2020“ buvo ugdomas technologijų srities verslininkų verslumas ir jiems teikiamos paslaugos. Pasinaudojus ERPF finansavimu, įgyvendinant šį projektą 73 verslininkams suteiktos konsultavimo paslaugos, taip sudarant sąlygas 32 startuoliams įgyvendinti novatoriškas idėjas ir patobulinti savo verslo modelį.

Ūsimos regione, Suomijoje, ERPF lėšomis bendrai finansuojamas projektas „Digi-Flash“, kuriuo siekiama paspartinti skaitmeninių technologijų, susijusių su ketvirtąja pramonės revoliucija, naudojimą mažosiose ir vidutinėse įmonėse. Įgyvendinant šį projektą dalyvavo 53 įmonės, kurios pradėjo mokslinių tyrimų ir plėtros srities veiklą. Iš jų 15 įmonių pradėjo plėtoti naują verslo veiklą, grindžiamą su atsinaujinančiųjų išteklių energija susijusiais

sprendimais arba parama mažo anglies dioksido pėdsako sprendimams. Dar 17 įmonių sukūrė naujus arba gerokai patobulintus produktus.

Unikaliai ir novatoriškai Budapešte, Vengrijoje, įsikūrusiai alaus daryklai „Mad Scientist“ ERPF parama buvo skirta COVID-19 padarytam ekonominiam poveikiui švelninti ir gamybos technologijoms tobulinti. Naujos technologijos suteikia galimybę alaus daryklai „Mad Scientist“ neatsilikti nuo Indijos šviesiojo elio (IPA) alaus daryklų sektoriuje sparčiai plėtojamų inovacijų ir didinti savo konkurencingumą tarptautinėse rinkose.

Šiaurės Reine-Vestfalijoje, Vokietijoje, įsteigtai bendrovei „KUNKEL + Partner“ buvo skirta ERPF parama, suteikusi jai galimybę toliau plėtoti įkraunamąsias cinko-oro baterijas. Šioms baterijoms būdingas didelis energijos tankis, jas lengva perdirbti ir, svarbiausia, jos yra labai nebrangios. Šiuo metu nedidelėmis pramoninėmis serijomis gaminamas optimizuotas elementas ir kuriamas iš 72 elementų sudarytas parodomasis įrenginys, kurio bendra galia siekia 7,2 kWh. Jis pradės veikti Šteinfurto miesto (Šiaurės Reinas-Vestfalija) savivaldybės komunalinėse įmonėse, siekiant laikinai kaupti perteklinę 100 kW didžiausios galios fotovoltinės sistemos energiją.

3.2. Tvarus augimas

279 mlrd. EUR tvariam augimui remti

ESI fondai labai padeda siekti Europos žaliojo kurso tikslų, nes jų lėšomis remiamos investicijos į neutralaus poveikio klimatui, švarią ir žiedinę ekonomiką, taip pat į aplinką ir prisitaikymą prie klimato kaitos. Dėl papildomų išteklių, suteiktų pagal iniciatyvą „REACT-EU“, bendra šiai krypčiai skirtų lėšų suma padidėjo iki 279 mlrd. EUR (2020 m. pabaigoje ji siekė 251 mlrd. EUR). Tai sudaro apie 38 proc. visų biudžeto asignavimų. Iki 2021 m. pabaigos projektams buvo skirta 292 mlrd. EUR (105 proc. numatyto finansavimo), o išlaidos siekė 174 mlrd. EUR (63 proc. visų numatytų lėšų). Toliau pateiktoje diagramoje išsamiau pavaizduotas kiekvieno iš keturių tikslų įgyvendinimo lygis, taip pat tvaraus augimo grupei priskirtų tikslų įgyvendinimo vidurkis.

Finansinė pažanga, padaryta pagal atskiras temas, yra labai nevienoda. Praėjusiais metais gerokai paspartėjo investicijos į **transporto ir energetikos tinklų infrastruktūrą**. Iki šiol panaudota 71 proc. visų numatytų lėšų.

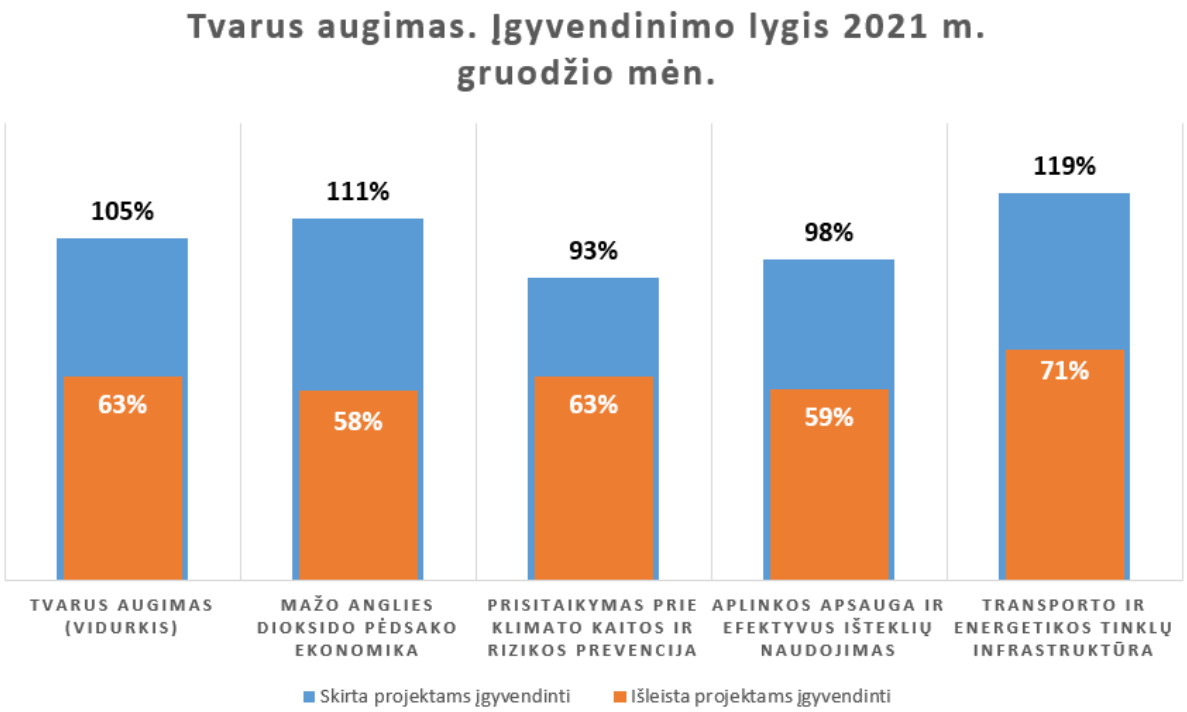

Vienas iš sparčiausiai įgyvendinamų teminių tikslų yra **prisitaikymas prie klimato kaitos ir rizikos prevencija**, kuriam, vertinant pagal paramos gavėjų jau išleistas sumas (63 proc.), tenka antroji vieta. Priešpaskutinę vietą pagal panaudotas lėšas užima **aplinkos apsauga ir efektyvus išteklių naudojimas** – siekiant šio tikslo jau panaudota 59 proc. viso numatyto biudžeto, t. y. šiek tiek mažiau už tvaraus augimo grupei priskirtų tikslų vidurkį.

Dėl COVID-19 krizės laikinai sulėtėjo projektų, kuriais prisidedama prie mažo anglies dioksido pėdsako ekonomikos ir klimato tikslų, įgyvendinimas, nes nepanaudotos lėšos buvo nukreiptos neatidėliotinoms priemonėms sveikatos priežiūros ir verslo sektoriuose įgyvendinti. Vis dėlto ši tendencija pasikeitė 2021 m. birželio mėn. esamoms sanglaudos politikos programoms skyrus papildomų 50,6 mlrd. EUR iniciatyvos „REACT-EU“ lėšų, kad būtų galima sumažinti atotrūkį tarp neatidėliotinų priemonių ir ilgalaikio ekonomikos atsigavimo, suteikiant valstybėms narėms naujų išteklių anksčiau sustabdytiems žaliesiems ir skaitmeniniams projektams atnaujinti. Tikimasi, kad 2022–2023 m. įgyvendinimas gerokai paspartės, nes daugelis šių ilgalaikių projektų bus pasiekę brandos etapą.

Iš ESI fondų teikiama pagrindinė ES viešųjų finansų parama švariai energijai. Jų lėšomis finansuojamas efektyvus energijos vartojimas, šiuo tikslu renovuojant pastatus, plėtojant atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir energetikos tinklus. Pasitelkdamos šią paramą, kelios valstybės narės įgyvendina didelio masto gyvenamųjų pastatų renovacijos programas. Dėl to tūkstančiai namų ūkių šiuo metu gauna mažesnes suvartotos energijos sąskaitas ir mėgaujasi didesniu komfortu. MVĮ taip pat buvo padedama didinti energijos vartojimo efektyvumą, mažinti energijos sąnaudas ir didinti savo konkurencingumą.

Didelė parama taip pat buvo teikiama siekiant paskatinti investicijas į atsinaujinančiuosius energijos išteklius, pavyzdžiui, jūrų energiją, taip pat į saulės ir vėjo energijos naudojimą, pavyzdžiui, energetikos bendruomenėse ir mažos galios įrenginiuose. Tai padeda didinti energetinį saugumą ir kurti naujas darbo vietas bei įmones ES atsinaujinančiųjų išteklių energijos sektoriuje. ESI fondų lėšos investuojamos į pagrindinę elektros energijos ir dujų infrastruktūrą, kuri dabar atlieka labai svarbų vaidmenį užtikrinant energijos vidaus rinkos veikimą.

Paramos klimato politikos veiksmams stebėjimas

Komisija įsipareigojo remti klimato politikos veiksmus, šiam prioritetui skirdama ne mažiau kaip 20 proc. 2014–2020 m. ES biudžeto lėšų. **Klimato politikos veiksmų tikslams iš viso planuojama skirti 26 proc. ESI fondų biudžeto**. Tie veiksmai tai, be kita ko, investicijos mažo anglies dioksido pėdsako ekonomikos, žiedinės ekonomikos, rizikos prevencijos, aplinkos apsaugos, švaraus judumo mieste ir mokslinių tyrimų bei inovacijų veiklos srityse.

2021 m. pabaigoje ESI fondų indėlis įgyvendinant klimato politikos veiksmus svyravo nuo 58 proc. viso EŽŪFKP biudžeto paketo iki 27 proc. visų Sanglaudos fondo asignavimų, 17 proc. visų EJRŽF asignavimų ir 18 proc. visų ERPF asignavimų. 3 priede pateikiama išsamesnė informacija apie fondų asignavimus ir išlaidas, susijusius su klimato politikos veiksmais.

2021 m. bendra ERPF asignavimų suma klimato politikos veiksmams buvo padidinta pagal iniciatyvą „REACT-EU“ skyrus papildomus 6,7 mlrd. EUR (17 proc. visų ERPF asignavimų), todėl bendra ERPF asignavimų suma pasiekė 39,3 mlrd. EUR.

Paramos klimato politikos veiksmams pagal sanglaudos politiką stebėsenos rezultatai pateikiami Sanglaudos atvirųjų duomenų veiksmų klimato srityje stebėjimo priemonės interneto svetainėje.

Iki 2021 m. pabaigos buvo užfiksuoti šie apčiuopiami pasiekimai:

- atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos pajėgumai bus padidinti 8 800 MW, iš kurių jau įrengti pajėgumai sudaro 3 600 MW (33 proc. daugiau, palyginti su ankstesniais metais);
- bus pagerintas 754 000 namų ūkių pastatų energinis naudingumas; 2021 m. pabaigoje geresnėmis sąlygomis jau naudojosi net 460 000 namų ūkių (beveik 91 000 namų ūkių daugiau negu 2020 m. pabaigoje);
- viešųjų pastatų suvartojamos energijos kiekis kasmet bus sumažintas 7,8 teravatvalandės; iš jų kasmet jau sutaupoma 2,6 teravatvalandės;
- taikant apsaugos nuo potvynių priemones bus sumažintas beveik 34 mln. žmonių pažeidžiamumas; iš jų 21,7 mln. žmonių dėl paramos investicijoms dabar kyla mažesnė potvynių rizika;
- tobulinant žemės ūkio paskirties ir miško žemės valdymą toliau daroma pažanga anglies dioksido sekvestracijos ir išlaikymo srityse, taip pat mažinant žemės ūkio sektoriuje išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir amoniako kiekį. 2021 m. pabaigoje ES šiose srityse jau buvo viršijusi savo 2025 m. tikslus;
- 1,7 mlrd. EUR, t. y. beveik 35 proc. visos EJRŽF paramos, numatytos žuvininkystės ir akvakultūros sektoriams, skirta aplinkai išsaugoti ir apsaugoti, pavyzdžiui, saugant tinklo „Natura 2000“ teritorijas, taip pat efektyviam išteklių naudojimui skatinti ir atliekų kiekiui mažinti.

Toliau pateikiama keletas finansuojamų su šia aktualia tema susijusių projektų pavyzdžių.

Pavyzdžiai, kaip iš ESI fondų finansuojamais projektais prisidedama prie tvaraus augimo

Iš Sanglaudos fondo 23 elektriniams traukiniams Rygos (Latvija) metropolinėje zonoje įsigyti skirta 114 mln. EUR. Pradėjus kursuoti naujiesiems elektriniams keleiviniams traukiniams, keleivių skaičius kasmet turėtų padidėti 2,7 mln., taip pat turėtų būti atsisakyta mažiau tvarių transporto rūšių bei sutrumpėti važinėjimo į darbą laikas, padidėti sauga ir prieinamumas.

Hamburge (Vokietija) įgyvendinant projektą „Peute Energy Center“ skatinama pramonės įmonių atliekinę šilumą naudoti šilumai į tris šio miesto rajonus tiekti. Pasinaudojus ERPF parama, pastatai aprūpinami pramonės įmonių atliekine šiluma, todėl kasmet į aplinką nebus išmesta apie 8 500 tonų CO_2.

Pasinaudojus iš Sanglaudos fondo teikiama parama, rekonstruotas Vila Realio (Portugalijos Šiaurės regionas) ligoninės centras. Energetikos sistemos rekonstrukcija padėjo racionalizuoti energijos vartojimą: oro kondicionavimo, patalpų ir lauko apšvietimo, vandens šildymo ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos sistemų, pavyzdžiui, saulės šiluminės ir fotovoltinės energijos bei biomasės sistemų, įrengimo procesus. Dėl to labai padidėjo pacientų ir darbuotojų komfortas. Įgyvendinus šį projektą labai sumažėjo metinis elektros energijos suvartojimas ir išmetamas CO_2 kiekis.

Iš EJRŽF teikiama finansinė parama Portugalijoje įgyvendinamam projektui „Alga4Food“, kurio tikslas – ištirti Portugalijos pakrantėje randamų valgomųjų makrodumblių (jūros dumblių) naudą ir skatinti naudoti tvariai išaugintus makrodumblius Portugalijos šeimų maistui gaminti. Projekto „Alga4Food“ komanda sujungia mokslo ir gastronomijos pasaulius: ji analizuoja įvairių rūšių jūros dumblius, kad suprastų jų skonį ir maistinę vertę, ir ieško naujoviškų būdų, kaip juos panaudoti Portugalijos virtuvėje.

Įgyvendinant projektą „MegaWattBlue“ siekiama plataus užmojo tikslo kuo geriau panaudoti jūrų energiją, siekiant patenkinti vietos gyventojų su elektros suvartojimu susijusius poreikius ir pereiti prie švarios energijos bei mažo anglies dioksido pėdsako ekonomikos. Įgyvendinant šį ERPF lėšomis remiamą projektą sudarytos sąlygos sukurti ir natūralioje aplinkoje (Bretanėje, Prancūzijoje) išbandyti antros kartos potvynių energijos generatorių. Šis prototipas suteikia galimybę gaminti 2,5 karto daugiau elektros energijos nei įprastas potvynių energijos generatorius.

Lenkijoje įgyvendinant EŽŪFKP lėšomis bendrai finansuojamą projektą „Angelų sodai“ (lenk. *Anielskie Ogrody*) padedama nuo pat pradžių įkurti mažus ekologinius šeimos ūkius ir jiems teikiama pagalba auginant ekologiškas daržoves, vaisius, prieskonines žoleles ir gėles. Jo metu buvo vykdoma šviečiamoji veikla, šiuo tikslu rengiant praktinius seminarus ir teikiant konsultacijas internetu, kad veikla būtų išplėtota ir pasiektų nacionalinį mastą. Šis projektas taip pat paskatino vietos ir nacionalines bendruomenes bendradarbiauti su smulkiais produktyviais ūkiais siekiant aprūpinti moksleivius ir vyresnio amžiaus asmenis.

ERPF lėšomis buvo bendrai finansuojama 55 km ilgio gamtinių dujų dujotiekio statyba pietinėje Lenkijos dalyje esančiame Silezijos regione. Dujotiekis „Tvorugas–Tvorzenas“ yra Šiaurės–pietų dujų koridoriaus vakarinės atšakos dalis. Juo Svinouiscio suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalas per Lenkiją, Čekiją, Slovakiją ir Vengriją sujungiamas su Baltijos dujotiekiu ir su SGD terminalu Kroatijoje.

ERPF lėšomis buvo remiamas Graikijos ir Bulgarijos jungiamojo dujotiekio tiesimas Bulgarijoje. 2022 m. spalio 1 d. pradėjo veikti komercinė jungtis, kurios bendras ilgis

siekia 182 km, o techninis pajėgumas – 3 mlrd. kubinių metrų per metus. Taip pat numatyta galimybė didinti perdavimo pajėgumus. Dabartinėmis geopolitinėmis aplinkybėmis šis strateginis infrastruktūros projektas atspindi, koks svarbus yra ES strateginis savarankiškumas energijos tiekimo ir šaltinių bei maršrutų įvairinimo srityse.

3.3. Integracinis augimas

Investicijos į integracinį augimą sudaro apie 24 proc. viso finansavimo. Numatyti trys tikslai, kuriems skirta 173 mlrd. EUR: **tvarus kokybiškas užimtumas** (57 mlrd. EUR), **socialinė įtrauktis** (71 mlrd. EUR) ir **švietimas ir profesinis mokymas** (45 mlrd. EUR).

173 mlrd. EUR integraciniam augimui remti

COVID-19 krizė paliko pėdsaką visoje visuomenėje, žmonėms padarydama įvairų poveikį. ES socialinė darbotvarkė ir Europos socialinių teisių ramstis yra kaip niekada svarbūs siekiant sušvelninti ekonominį ir socialinį COVID-19 pandemijos poveikį ir užtikrinti, kad Europos šalių ekonomika ir visuomenė taptų įtraukesnės, tvaresnės, atsparesnės ir geriau pasirengusios spręsti su žaliąja ir skaitmenine pertvarka susijusius uždavinius bei pasinaudoti atitinkamomis galimybėmis. Pagal dabartinį kritinį scenarijų ESI fondai yra struktūrinių reformų, įskaitant viešųjų paslaugų modernizavimą, jaunimo užimtumo skatinimą ir skurdo bei nelygybės mažinimą, pagrindas.

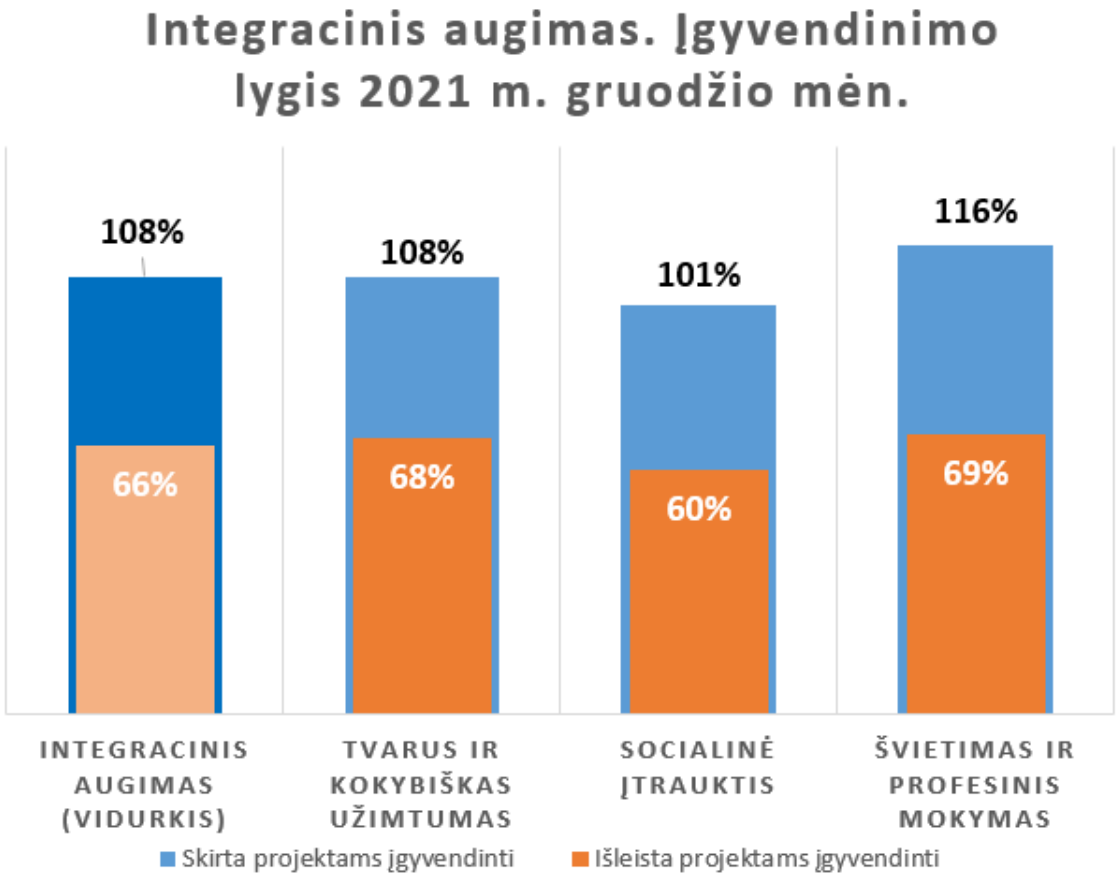

Siekiant kurti socialiai atsakingesnę Europą, iš ESF toliau teikiama parama visiems šiuo metu sunkumų patiriantiems europiečiams. Šiuo tikslu jo lėšomis skatinama teikti socialines paslaugas, išsaugoti darbo vietas, teikti paramą pažeidžiamoms grupėms ir kitiems subjektams, pvz., teikiant paramą sutrumpinto darbo laiko tvarkai įgyvendinti, papildomam sveikatos priežiūros darbuotojų darbo užmokesčiui finansuoti, IT įrangai ir

apsaugos priemonėms įsigyti bei pažeidžiamoms grupėms skirtoms paslaugoms teikti. Jis taip pat padeda kovoti su karo Ukrainoje padariniais, šiuo tikslu remiant pabėgėlius.

Iki 2021 m. pabaigos įgyvendinant projektus, kuriais siekiama **gerinti užimtumo galimybes**, pasiekti šie laimėjimai:

- ESF ir Jaunimo užimtumo iniciatyvos (JUI) lėšomis paremta 55,2 mln. dalyvių, įskaitant 19,9 mln. bedarbių ir 20,9 mln. neaktyvių dalyvių;
- pasinaudoję ESF ir Jaunimo užimtumo iniciatyvos parama, 6,4 mln. žmonių susirado darbą;
- 47 proc. visų dalyvių yra žemos kvalifikacijos asmenys, 14,5 proc. – migrantai, užsienio kilmės arba mažumai priklausantys asmenys;
- ES lygmeniu moterys ir vyrai beveik vienodai dalyvauja vykdant remiamą veiklą (52,9 proc. dalyvių yra moterys).

Įgyvendinant **Jaunimo užimtumo iniciatyvą** reikalavimus atitinkančių valstybių narių jaunimui toliau teikiama svarbi finansinė parama. Įgyvendinant šią iniciatyvą padaryta didelė pažanga – iki 2021 m. pabaigos 247 000 projektų skirta 11,9 mlrd. EUR. Deklaruotos išlaidos rodo patikimą įgyvendinimą vietoje; iki 2021 m. pabaigos įgyvendinant remiamas priemones buvo įtraukta apie 3,7 mln. jaunuolių. Iš jų:

- apie 2,5 mln. dalyvių užbaigė Jaunimo užimtumo iniciatyvos intervencinę priemonę; 1,1 mln. dalyvių buvo pasiūlytas darbas arba tolesnio švietimo, pameistrystės arba mokymo galimybė;

- pasinaudoję pagal Jaunimo užimtumo iniciatyvą remiamomis intervencinėmis priemonėmis, maždaug 1,8 mln. dalyvių studijavo arba mokėsi, įgijo kvalifikaciją arba susirado darbą, įskaitant savarankišką darbą.

Socialinės įtraukties srityje, kuriai iš ESF skiriama daugiausia lėšų, iki šiol atrinktiems projektams skirta beveik 62 mlrd. EUR. Iki 2021 m. pabaigos projektuose dalyvavo 3,6 mln. neįgaliųjų, 8 mln. migrantų, užsienio kilmės arba mažumai priklausančių asmenų ir 10,3 mln. kitų nepalankioje padėtyje esančių asmenų, kuriems suteikta pagalba gerinant jų galimybes įsidarbinti ir įgyti darbo rinkoje tinkamų įgūdžių. Pasinaudojus iš ERPF teikiama ES parama, padidinti vaikų priežiūros ir švietimo infrastruktūros pajėgumai, sudarant sąlygas tokia infrastruktūra naudotis 19,7 mln. žmonių, be to, 53 mln. žmonių dabar naudojasi geresnėmis sveikatos priežiūros paslaugomis visoje ES.

EŽŪFKP lėšomis paremta daugiau kaip 175 000 veiksmų, kuriais didinama socialinė įtrauktis kaimo vietovėse. Iš jo taip pat teikiama parama vietos kaimo bendruomenėms, įgyvendinančioms savo vietos plėtros strategijas. Daugiau kaip 3 650 vietos veiklos grupių, įgyvendinančių vietos plėtros strategijas, apima 64 proc. ES kaimo gyventojų. Jose konkrečiose vietovėse suburiami viešieji, privatieji ir pilietinei visuomenei atstovaujantys suinteresuotieji subjektai.

Atrinktiems **švietimo ir mokymo** srities projektams skirta 52 mlrd. EUR. Iki 2021 m. pabaigos, pasinaudojus iš ESF ir pagal Jaunimo užimtumo iniciatyvą teikiama parama, paremta 25,9 mln. žemos kvalifikacijos darbuotojų, 8,8 mln. asmenų įgijo kvalifikaciją ir 2,6 mln. asmenų dalyvavo švietimo ir mokymo programose.

Pavyzdžiai, kaip iš ESI fondų finansuojamais projektais prisidedama prie integracinio augimo

Novatoriškas Lietuvos startuolis sukūrė taikomąją programą „Mindletic“, skirtą fizinei ir emocinei sveikatai stiprinti. Ši taikomoji programa padeda naudotojams nustatyti savo emocinę būklę, atsižvelgiant į energijos lygį ir nuotaiką. Naudodama anonimizuotus duomenis, programos „Mindletic“ kūrėjų grupė stengiasi nustatyti naudotojo emocinę pusiausvyrą. Taikomoji programa „Mindletic“ buvo sukurta kartu su atestuotais psichologais ir profesinėmis psichikos sveikatos organizacijomis.

Aukštutinėje Normandijoje (Prancūzija) keturi statybos ir viešųjų darbų sektoriaus mokymo centrai vykdė bendrą projektą „CFA numérique“ („Skaitmeninis pameistrių mokymas“), kuriuo siekiama suskaitmeninti švietimo išteklius. Įgyvendinant šį projektą sukurtos kelios bendradarbiavimo platformos, kurių paskirtis – skleisti skaitmeninį švietimo turinį, dalytis žiniomis, plėtoti duomenų modeliavimo ir išplėstinės realybės priemones. Šie ištekliai padeda geriau prisitaikyti prie dualinės profesinio mokymo sistemos raidos. Šiam projektui iš ERPF skirta 631 mln. EUR.

ERPF lėšomis bendrai finansuojamas 10 atskirų gyvenamųjų būstų įrengimas Zamoscio mieste (Lenkija), netoli Lenkijos ir Ukrainos sienos. Įgyvendinant šį sanglaudos veiksmais dėl pabėgėlių Europoje grindžiamą projektą, pastatas buvo pritaikytas gyventi iš Ukrainos po Rusijos Federacijos išpuolio prieš šią šalį bėgantiems žmonėms, visų pirma moterims su vaikais. Pastatas taip pat pritaikytas taip, kad jame būtų galima vykdyti socialinę veiklą, pavyzdžiui, įrengtas vaikų žaidimų kambarys, integracijos centras su įvairialype įranga aprūpinta posėdžių sale, skalbimo ir džiovinimo patalpa, specialistams, teikiantiems paramą projekto dalyviams (psichologams, pedagogams, teisininkams ir kt.) skirti kabinetai.

Austrijoje, įgyvendinant ESF lėšomis remiamą projektą „100 procentų“, dabar įmonės gali gauti nemokamas konsultacijas, padedančias joms panaikinti lyčių nelygybę. Įgyvendinant šį projektą įmonėms padedama kurti skaidrias darbo užmokesčio sistemas ir pripažinti bei didinti moterų galimybes darbe. Įgyvendinant projektą „100 procentų“ ne tik didinamas informuotumas apie vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą, bet ir parodoma įmonėms, kaip geriau pasinaudojant darbo jėgos įvairove galima skatinti inovacijas ir atsparumą. Konsultacijų modelis lanksčiai pritaikomas prie kiekvienos įmonės poreikių ir apima tokią veiklą kaip profesionali duomenų analizė, veiksmų planų rengimas ir parama įgyvendinimo metu. Darbuotojams gali būti teikiamos vadovų konsultacijos, profesinio orientavimo paslaugos ir kitokia parama.

Bulgarijoje įgyvendinamas projektas „Solidarumas“, kurio metu teikiamomis paslaugomis gali pasinaudoti daugiau kaip 9 000 Ukrainos pabėgėlių. Įgyvendinant ESF ir iniciatyvos „REACT-EU“ lėšomis remiamą projektą „Solidarumas“ siekiama padėti ukrainiečiams įsikurti Bulgarijoje, sudarant jiems palankesnes sąlygas susirasti darbą pasitelkiant Nacionalinę užimtumo agentūrą. Įgyvendinant šį projektą taip pat teikiama psichologinė pagalba, prie asmens poreikių pritaikytos profesinio orientavimo paslaugos ir parama nuomos srityje.

3.4. Institucinių gebėjimų stiprinimas ir veiksmingas viešasis administravimas

6,4 mlrd. EUR veiksmingam viešajam administravimui remti

Projektams, susijusiems su institucinių gebėjimų stiprinimu ir reformų vykdymu, skirta 6,4 mlrd. EUR. Iki 2021 m. pabaigos tokiems projektams buvo paskirstyta maždaug 7,2 mlrd. EUR, t. y. 113 proc. numatytos sumos. Išlaidos vietoje siekė 3,7 mlrd. EUR (58 proc. visos numatytos sumos). Šias pastangas papildė parama, teikiama ne tik iš ESI fondų, bet ir pagal struktūrinių reformų rėmimo programą, kuri dabar pakeista techninės paramos priemone([12]).

Labai pagerėjo ESF projektų, kuriais siekiama stiprinti švietimo, mokymosi visą gyvenimą, mokymo ir užimtumo bei socialinę politiką įgyvendinančių suinteresuotųjų subjektų gebėjimus, įgyvendinimas – nuo 2020 m. pabaigos iki 2021 m. pabaigos projektų atrankos lygis padidėjo nuo 60 iki 86 proc.

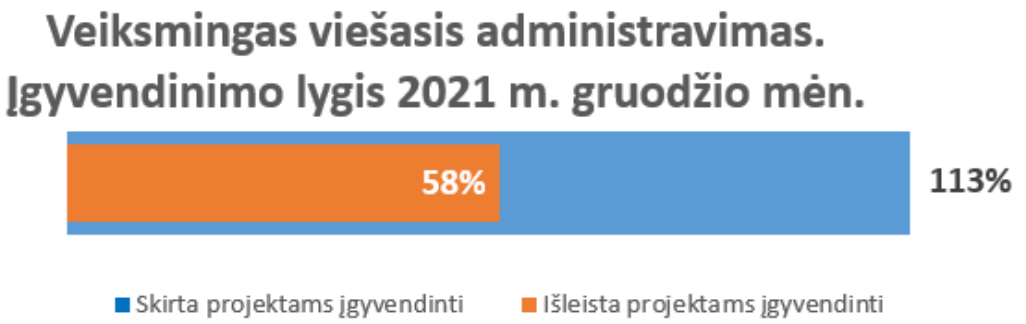

Pagal šį tikslą:

- ESF lėšomis paremta 840 000 dalyvių;
- ESF lėšomis finansuota 3 000 projektų, skirtų nacionalinio, regionų ar vietos lygmens viešojo administravimo ar viešąsias paslaugas teikiančioms įstaigoms.

Pavyzdžiai, kaip iš ESI fondų finansuojamais projektais prisidedama prie institucinių gebėjimų stiprinimo

Iš ERPF skyrus 32 mln. EUR finansavimą, į e. geodezijos projektą įtraukta 38,75 proc. Liublino apskrities (Lenkija) ploto. Buvo surinkti duomenys ir dokumentai ir suskaitmeninti kartografiniai ištekliai, kad būtų galima teikti internetines paslaugas, susijusias su dalijimusi registrų, rinkmenų ir kadastrinių žemėlapių duomenimis.

Naudojantis iš ESF teikiama parama, Maltos viešojo sektoriaus darbuotojai skatinami mokytis, kaip naudotis geoerdvinėmis technologijomis ir rinkti bei tvarkyti geografinius duomenis. Šios rūšies technologijos yra vis svarbesnė viešųjų paslaugų priemonė, nes

([12]) 2021 m. vasario 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/240, kuriuo nustatoma techninės paramos priemonė (OL L 57, 2021 2 18, p. 1). Taip pat pateikiama adresu https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32021R0240.

jomis galima geriau pagrįsti politikos formavimo ir sprendimų priėmimo procesus. Tai padės stiprinti Maltos valstybės tarnautojų gebėjimus ir kompetenciją.

3.5. Teritorinė ir miestų plėtra

32 mlrd. EUR teritorinei ir miestų plėtrai remti

2014–2020 m. laikotarpiu integruotai teritorinei plėtrai ir tvariai miestų plėtrai pagal ankstesniuose skyriuose nurodytus pagrindinius tikslus buvo numatyta skirti apie 32 mlrd. EUR. Dėl vėlavimo baigti rengti strategijas ir nustatyti decentralizuoto įgyvendinimo procedūras iš pradžių projektai buvo įgyvendinami lėtai. Iki 2021 m. pabaigos pagal sanglaudos politiką projektams buvo skirta 31,5 mlrd. EUR, t. y. 99 proc. numatytų asignavimų. Nuo 2020 m. pabaigos, kai projektų išlaidos sudarė 39 proc. numatytų asignavimų, projektų išlaidų lygis didėjo ir iki 2021 m. pabaigos išlaidos pasiekė 52 proc. numatytų asignavimų (17 mlrd. EUR), tačiau nuo vidutinio 62 proc. išlaidų lygio vis dar gerokai atsiliekama.

Įgyvendinant pagal integruotas plėtros strategijas atrinktus projektus, bus atlikti šie darbai:

- renovuota arba naujai įrengta 46 mln. kv. m atviruųjų miesto erdvių, kuriomis galės naudotis visuomenė;
- renovuota arba naujai pastatyta 3,3 mln. kv. m viešųjų pastatų ir renovuota daugiau kaip 26 000 gyvenamųjų būstų.

Kaip ir finansinio įgyvendinimo srityje, įgyvendinant projektus neišvengiama vėlavimo (įgyvendinimo lygis siekia 43–52 proc. galutinių reikšmių).

Pavyzdžiai, kaip iš ESI fondų finansuojamais projektais prisidedama prie teritorinės ir miestų plėtros

Kadise (Andalūzija, Ispanija) ERPF lėšomis bendrai finansuojamas 100 socialinių būstų atnaujinimas. Įgyvendinant šį projektą siekiama didinti energijos vartojimo efektyvumą ir mažinti išmetamą CO_2 kiekį pastatų, infrastruktūros ir viešųjų paslaugų srityse, taip pat 15 proc. sumažinti galutinės energijos suvartojimą gyvenamųjų namų sektoriuje.

ERPF lėšomis bendrai finansuojamas projektas „Discovery Passage“ yra dalis sudėtingo miesto atnaujinimo projekto, įgyvendinamo Tarnuvo mieste (Mažosios Lenkijos regionas pietinėje Lenkijos dalyje). Naujajame mokslo ir technologijų centre įvairiais būdais teikiama informacija apie svarbiausius su Tarnuvo miestu susijusius atradimus, išradimus ir jų autorius. Šio centro tikslas – stiprinti ir populiarinti miestą švietimo, mokslo, technologijų ir verslumo srityse ir užmegzti šių sektorių tarpusavio bendradarbiavimą.

3.6. Teritorinis bendradarbiavimas

13 mlrd. EUR teritoriniam bendradarbiavimui remti

ERPF lėšomis remiamos teritorinio bendradarbiavimo programos, kurias įgyvendinant investuojama į tarpvalstybinį, tarptautinį ir tarpregioninį bendradarbiavimą. Šioms programoms numatyta skirti beveik 13 mlrd. EUR, ir iki 2021 m. pabaigos projektams jau buvo paskirstyta 13,4 mlrd. EUR. Įgyvendinant šiuos projektus išleista 8 mlrd. EUR (64 proc. numatytos

sumos). Bendradarbiavimo programų finansinis įgyvendinimas 2021 m. pabaigoje atitiko nacionalinių ir (arba) regioninių programų įgyvendinimą.

Kai kurie teritorinio bendradarbiavimo programų pasiekimai įtraukti į rodiklius, apibendrintus pagal pagrindines investicijų temas, o kai kuriais specialiais rodikliais vertinamas remiamų projektų bendradarbiavimo aspektas:

- daugiau kaip 33 000 įmonių dalyvavo įgyvendinant tarptautinius, tarpvalstybinius ar tarpregioninius mokslinių tyrimų projektus;
- apie 100 000 žmonių dalyvavo bendrose vietos užimtumo iniciatyvose ir jungtiniuose mokymo kursuose;
- 165 000 žmonių pasinaudojo tarpvalstybinėmis judumo iniciatyvomis.

Pavyzdžiai, kaip iš ESI fondų finansuojamais projektais prisidedama prie teritorinio bendradarbiavimo

Kadangi klimato kaitos poveikis nepaiso sienų, INTERREG projektuose pasiūlyta keletas klimato kaitos švelninimo ir atsparumo didinimo priemonių. Pagal Austrijos ir Vengrijos bendradarbiavimo programą buvo finansuojami 13 mln. EUR vertės atsparumo potvyniams didinimo projektai. Svarbiausias iš jų – projektas „SEDDON II“, kurį įgyvendinant remiamas upės vandens nuosėdų tvarkymas siekiant pagerinti Dunojaus ekologinę būklę ir išvengti potvynių rizikos.

Pagal Čekijos ir Lenkijos bendradarbiavimo programą taip pat remiamos potvynių padarinių švelninimo ir pasirengimo jiems priemonės. Taikant intervencines priemones gerinamas tarpvalstybinis pasirengimas imtis veiksmų krizinėse situacijose, ypač potvynių atveju.

4. VALSTYBIŲ NARIŲ ATLIEKAMAS VERTINIMAS

Praėjusiais metais valstybės narės skyrė daugiau išteklių ESI fondų remiamų veiksmų ir jų įgyvendinimo poveikiui įvertinti.

Valstybėse narėse atliktų vertinimų išvados paprastai labai priklauso nuo remiamų veiksmų vietos aplinkybių. Vis dėlto jose pateikiama vertingų įžvalgų, kurios gali būti naudingos koreguojant veiksmus ir projektus paskutiniu 2014–2020 m. programavimo laikotarpio etapu ir, svarbiausia, rengiant naujus 2021–2027 m. laikotarpio programų veiksmus.

Apskritai iš atliktų vertinimų matyti, kad remiamose srityse pasiekti teigiami rezultatai, taip pat kad veiksmais ir projektais buvo veiksmingai remiami žmonės ir MVĮ ir kad jie buvo naudingi tiek viešiesiems, tiek privatiesiems subjektams. Iki šiol tik keliuose vertinimuose buvo nagrinėjama, kokį poveikį COVID-19 pandemija padarė tam tikriems sektoriams ir su programavimu susijusiems sprendimams. Tikimasi, kad ateityje bus atliekama daugiau vertinimų, kuriuose nagrinėjami šie aspektai ir kitos priemonės, kurių imtasi reaguojant į pastarąsias pabėgėlių ir energetikos krizes.

Prie šios ataskaitos pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente pateikiama išsamesnė informacija apie valstybių narių ir Komisijos atliktų ESI fondų lėšomis remiamų programų vertinimų išvadas.

5. IŠVADOS

Stabili sistema dinamiškoje aplinkoje

Pastaraisiais metais kilo ir vienu metu vyko daug krizių: pradedant sveikatos krize ir energetikos krize, kurią sukėlė Rusijos invazija į Ukrainą, ir baigiant ilgalaike klimato kaitos krize. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, taip pat keletas sanglaudos politikos iniciatyvų (pvz., 2020 m. Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyva (CRII), 2021 m. iniciatyva „REACT-EU“, 2022 m. sanglaudos veiksmai dėl pabėgėlių Europoje (CARE) ir lanksti pagalba teritorijoms (FAST-CARE)) yra pavyzdžiai, iš kurių matyti, kaip ESI fondai buvo pritaikyti ir yra toliau pritaikomi siekiant reaguoti į ekstremaliąsias situacijas. Įgyvendinant šias iniciatyvas sudaromos sąlygos vykdyti ESI fondų strateginę misiją ir kartu kovoti su šiomis precedento neturinčiomis krizėmis.

Tiek ES valstybės narės, tiek Europos Komisija greitai pritaikė išlaidų programas prie naujų realijų. Iš to matyti, kad šie fondai gali lanksčiai prisitaikyti prie nenumatytų įvykių ir aplinkybių ir padėti į juos reaguoti. Tuo pat metu iš ESI fondų buvo toliau teikiama struktūrinė, nuspėjama parama, padedanti piliečiams naudotis kokybiškomis ir patikimomis viešosiomis paslaugomis, regionams ir įmonėms – pasinaudoti vykstant žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai kylančiais iššūkiais kaip svertu ir surasti naujus konkurencingumo šaltinius, o darbuotojams – įgyti įgūdžių, suteikiančių jiems galimybių dirbti našiau ir susirasti geresnes darbo vietas. Apskritai nuo COVID-19 pandemijos pradžios 2020 m. įgyvendinant sanglaudos politiką valstybėms narėms atsparumui didinti ir socialinei bei regioninei konvergencijai skatinti skirta daugiau kaip 160 mlrd. EUR.

ES nuolat pabrėžia teigiamą energijos vartojimo efektyvumo priemonių, atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtros ir rinkos integracijos poveikį mūsų energetiniam saugumui. ESI fondai yra pagrindinė priemonė, kuria naudodamasi ES gali teikti viešąją finansinę paramą švariai energijai, visų pirma efektyviam energijos vartojimui, įskaitant energinę pastatų renovaciją, atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir energetikos tinklų plėtrą. Šiuo požiūriu sanglaudos politika padeda valstybėms narėms ir regionams kovoti su energijos nepritekliumi ir mažinti namų ūkių sąskaitas už energiją, kartu mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir kuriant tvarias darbo vietas statybos ir pastatų sektoriuje. Rusijos invazija į Ukrainą – tik patvirtinimas, kad energetinis saugumas yra itin svarbus ir kad būtina pereiti prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos.

Programos įgyvendinamos sėkmingai – 2020 ir 2021 m. lėšos buvo panaudojamos gerokai sparčiau, ir tai yra nuolatinės teigiamos tendencijos ženklas. Iš naujausių duomenų apie finansinį įgyvendinimą nuo 2022 m. rugsėjo 30 d. matyti, kad baigiantis programavimo ciklui įgyvendinimo tempas spartėja. Svarbu greitai ir tinkamai panaudoti likusias lėšas tiek ekonomikos augimui skatinti, tiek darbo vietoms kurti, taip pat tiesioginiam ir netiesioginiam COVID-19 poveikiui mažinti bei Ukrainos krizei ir jos poveikiui energijos kainoms švelninti.

2021–2027 m. laikotarpiu pagal sanglaudos politiką skirta 370 mlrd. EUR. Šios lėšos ir toliau bus naudojamos pagrindinėms investicijoms į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą remti, daugiausia dėmesio skiriant įtraukesnei Europai ir žalesnei mažo anglies dioksido pėdsako ekonomikai.

ESI fondai ir toliau bus veiksminga pagalbos žmonėms ir MVĮ priemonė. Sanglaudos politika, kaip paaiškėjo, gali labai padėti reaguoti į įvairias krizes, kurios pastaraisiais metais ES padarė didelį poveikį, kartu įgyvendinant įsipareigojimą siekti ilgalaikio tikslo

mažinti skirtumus tarp ES regionų ir skatinti socialinę ir teritorinę konvergenciją, taip pat sparčiai įgyvendinti dvejopą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką.